

Blocs a la biblioteca penitenciària: un taller de dinamització cultural

Jorge FRANGANILLO, Lola BURGOS

RESUM: *Es descriu el taller de promoció cultural que encoratja un grup d'interns a crear i publicar blocs, i que es va iniciar l'estiu de 2006 al Centre Penitenciari de Joves de Barcelona, com una col·laboració entre el punt Òmnia i la biblioteca del centre i la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona. Els objectius han estat promoure l'educació dels reclusos i millorar-ne el nivell d'informació, animar-los a llegir i escriure més, despertar o potenciar les pròpies habilitats tecnològiques, i ampliar el contacte que tenen amb el món exterior. Es presenten les biblioteques de presó com un agent de suport al desenvolupament intel·lectual, social i cultural dels interns, que pot ajudar-los en el camí de la superació personal. Es fa una valoració crítica de la resposta dels reclusos; l'experiència es considera positiva. I es fa una reflexió doble: sobre el fet que Internet dins la presó és un dret exigible que pot afavorir la integració social i laboral dels interns, i sobre certes necessitats de la biblioteca de presó, entesa com un instrument que influeix en aquesta futura integració.*

MOTS CLAU: biblioteques de presó; blocs; dinamització cultural; Centre Penitenciari de Joves de Barcelona; Òmnia (Projecte).

La biblioteca d'un centre penitenciari representa una opció vàlida per a la promoció cultural i per al desenvolupament personal dels reclusos, i pot ajudar-los d'una manera decisiva a millorar les condicions amb què afrontaran la reinserció en la societat. En aquest sentit, la missió de la biblioteca, encara que limitada per la condició de biblioteca d'un centre penitenciari, es pot estendre virtualment fins l'infinit perquè, a través d'Internet i la possibilitat de tenir-hi presència, fins i tot interactiva, els reclusos poden trobar un espai d'expressió lliure i creativa, universal i amb igualtat de drets, capaç d'en-

Jorge Franganillo. Universitat de Barcelona. Facultat de Biblioteconomia i Documentació.
Professor. <franganillo@ub.edu>.

Lola Burgos. Centre Penitenciari de Joves de Barcelona. Bibliotecària. <dburgos@gencat.net>.
Article rebut el 29 d'octubre de 2006; revisat el gener de 2007.

riquir-los personalment i capaç d'enriquir l'entorn carcerari. La possibilitat de tenir presència –i, sobretot, veu i diàleg– més enllà dels límits obligats de la presó constitueix una alternativa el valor de la qual només poden jutjar, en plenitud, les persones privades de llibertat, que tenen en la xarxa un referent del que succeeix a l'exterior. I l'accés dels reclusos a Internet és una de les *Recomanacions de serveis bibliotecaris per a interns* de la IFLA: «En els centres penitenciaris on la seguretat de les comunicacions ho permeti, els interns haurien de poder accedir de manera supervisada a Internet amb objectius educatius i de tractament, i com a planificació prèvia a la posada en llibertat.»¹

La constitució espanyola recull expressament el dret d'accés a la cultura (art. 44.1) a través de, entre altres recursos, una xarxa de biblioteques públiques, i estén aquest dret (art. 25.2) a les persones que estan obligades d'acomplir penes que priven de la llibertat. Declaracions d'abast universal, com ara la *Declaració universal dels drets humans*, també recullen el dret que té un reclús d'accedir a la cultura com a eina de superació personal (art. 19 i d'altres). Al cap i a la fi, l'objectiu més genèric de la reclusió és proveir les eines educatives i rehabilitadores necessàries per facilitar el reingrés dels interns a la societat. I la biblioteca és una institució que pot actuar eficaçment com a marc i com a eina per a la seva superació personal.

Però l'experiència documentada i l'experiència personal ensenyen que els reclusos presenten dificultats importants, però no insalvables, per a accedir a allò que representa una biblioteca en general, i Internet en particular: són dificultats que es fonamenten en deficiències força arrelades quant a l'escolarització bàsica, dificultats a causa de desigualtats culturals, en especial d'idioma i de prejudicis socials, dificultats a causa dels codis que d'alguna manera regeixen la vida de les persones amb risc d'exclusió social. I dificultats per a aconseguir l'estímul que és necessari per a qualsevol empresa, tot incloent-hi aquí l'empresa de millorar la pròpia condició. El fet d'haver patit un fracàs i un altre fa difícil que el reclús vulgui començar un projecte, però l'èxit inicial, encara que mínim, resulta un motor poderós per a continuar-hi. És aquí on la biblioteca assoleix la màxima importància, i adquireix transcendència, i és aquí també on un taller de promoció cultural pot posar en marxa el que segurament està ben viu, però adormit.

1. International Federation of Library Association and Institutions, «Recomanacions de serveis bibliotecaris per a interns» [recurs electrònic], *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 16 (juny de 2006), versió catalana d'Andreu Sulé, <<http://www.ub.edu/bid/16sule.htm>> [Consulta: 4 octubre 2006].

Aquest article presenta l'experiència del taller de dinamització cultural que es va iniciar, l'estiu de 2006, al Centre Penitenciari de Joves de Barcelona, i reconeix l'antecedent d'una experiència prèvia, semblant, que ha estat una referència obligada.² Calia dissenyar el taller en relació amb l'acompliment d'un dret cultural bàsic, i es va fer d'acord amb els principis del *Manifest de la UNESCO sobre la biblioteca pública* i el *Manifest de la IFLA sobre Internet*. Emmarcat d'aquesta manera, el taller es manifesta a favor d'eliminar les barreres que frenen la circulació d'informació, en especial aquelles que fomenten la desigualtat, la pobresa, i l'exclusió social i tecnològica. S'empara en el dret universal a la llibertat d'expressió i en el dret a la cerca d'informació i idees a través de qualsevol mitjà. Es fonamenta en la constitució espanyola i en l'actual legislació penitenciària, que considera que la presó és un instrument rehabilitador, i no merament punitiu. Es beneficia de la política penitenciària catalana que, tot i els seus buits legals³ quant a l'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació als centres penitenciaris, contempla Internet com una nova eina per a l'educació i la rehabilitació dels interns. I ha comptat amb un dels set punts d'accés a les noves tecnologies que el Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya⁴ i la Fundació Innovació per a l'Acció Social (FIAS)⁵ han proveït a les presons catalanes en el marc del projecte Òmnia.

Ha estat una experiència útil i enriquidora, i tant de bo contribueixi a millorar la funció de les biblioteques dels centres penitenciaris com a nuclis capaços d'afavorir el desenvolupament de les persones que no gaudeixen de llibertat. Però no hauria estat possible sense la participació d'Aída García, dinamitzadora de la xarxa Òmnia; ha estat una peça clau en l'evolució d'aquest

2. Laia Castell; Josep M. Pallisé; Núria Pedrola; Cristina Tomàs; Lola Burgos, «Art pop i curtmétratges a una biblioteca penitenciària: tallers de dinamització cultural a la biblioteca del Centre Penitenciari de Joves de Barcelona» [recurs electrònic], *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 13 (desembre 2004), <<http://www.ub.edu/bid/13tomas.htm>> [Consulta: 4 octubre 2006].

3. El *Reial decret 190/1996, de 9 de febrer, pel qual s'aprova el reglament penitenciari* regula (art. 129) la tinença d'ordinadors d'ús individual per motius educatius o formatius, si aquesta necessitat està justificada per l'intern i avalada per un docent o tutor. Prohibeix la transmissió de dispositius d'emmagatzematge i la connexió a xarxes de comunicacions. I remet a la normativa de règim interior dels centres penitenciaris quant a l'ús dels ordinadors i del material informàtic com a eines d'ús comunitari dels diferents programes educatius, formatius i de tractament. Tot i que la *Llei orgànica 1/79, de 26 de setembre, general penitenciària* (art. 51) i el reglament penitenciari (arts. 46-47) no regulen eines de comunicació amb l'exterior com ara el correu electrònic o les tertúlies, els protocols de seguretat dels punts Òmnia en prohibeixen l'ús als interns.

4. A/e: <<http://www.gencat.cat/justicia>>.

5. A/e: <<http://fundaciofias.org/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=14>>.

projecte. Ni hauria estat possible sense l'assessorament d'Andreu Sulé, professor de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona. Els estem molt agraïts, i consti també la nostra gratitud al conjunt de persones que, anònimes, han contribuït al fet que un grapat de joves siguin avui més lliures, encara que continuen privats de llibertat.

EL CONTEXT

El Centre Penitenciari de Joves de Barcelona acull una comunitat heterogènia: hi ha diferències importants entre els joves que la constitueixen. Són diferències culturals i lingüístiques, i quant al grau d'alfabetització i escolarització. La majoria dels joves tenen entre 18 i 25 anys d'edat, i procedeixen d'un entorn sociocultural desfavorit, en el qual no es promou la lectura ni aquesta és un entreteniment habitual. Molts van patir carències afectives i presenten limitacions quant a les habilitats educatives i laborals, i quant a la interacció amb altres individus i amb el medi que els envolta. La majoria presenta un cert analfabetisme digital, associat al desconeixement de l'ús i de les aplicacions de les tecnologies de la informació i la comunicació.⁶

Bona part de la població reclusa és usuària habitual de la biblioteca; de fet, en fa ús deu vegades més que les persones de l'exterior.⁷ La biblioteca de presó és, en conseqüència, un entorn particularment favorable per a animar a la lectura, és un agent de suport al creixement intel·lectual, social i cultural dels interns, i pot contribuir activament a promoure'n l'alfabetització digital i a afavorir la superació personal que necessiten. Comalat i Sulé reconeixen aquesta capacitat en les *Directrius per a les biblioteques de presó de Catalunya*, i identifiquen la biblioteca de presó com una eina eficaç per a motivar en els interns l'hàbit de la lectura, per a estimular el desenvolupament intel·lectual i sociocultural, i per a actuar com un vincle important amb el món exterior.⁸ Per tant, resultava oportú que la biblioteca i el punt Òmnia del centre pro-

6. Andreu Sulé, «Serveis de dinamització cultural». En: Andreu Sulé, *Les biblioteques de presó a Catalunya* (2005), p. 272-278. Tesi doctoral; publicada en línia a: <<http://tdx.cesca.es/TDX-1021105-143457>> [Consulta: 4 octubre 2006].

7. Margarita Pérez Pulido, «Análisis de la percepción de una biblioteca de prisión por parte de la comunidad reclusa: propuesta metodológica basada en un estudio de caso», *Forinfo: revista iberoamericana de usuarios de información*, núm. 18 (2002), p. 6-34.

Vibeke Lehmann, «Se necesitan bibliotecarios de prisiones», en: IFLA. Council and General Conference (65è: 1999: Bangkok), *Conference proceedings* [recurso electrònic]. ([The Hague]: IFLA, cop. 1995-2000). <<http://www.ifla.org/IV/ifla65/papers/046-132s.htm>> [Consulta: 4 octubre 2006].

8. Maite Comalat, Andreu Sulé, *Directrius per a les biblioteques de presó de Catalunya* (2006).

gramessin una activitat que, a més d'estimular la lectura i l'escriptura entre els interns i fer de nexa amb l'exterior, lluités contra l'exclusió tecnològica. S'ha de considerar que la integració social i laboral dels reclusos, en abandonar la presó, depèn del domini que tinguin d'aquestes eines, entre altres factors. Tot plegat indica que la biblioteca de la presó pot tenir una influència decisiva per aconseguir que l'intern estigui preparat, quan arribi el moment, per afrontar amb èxit la reinserció social i laboral.

La biblioteca del Centre Penitenciari de Joves de Barcelona compta amb ordinadors personals per a ús dels interns,⁹ però va ser el punt Òmnia instal·lat en el recinte el recurs que va permetre utilitzar les noves tecnologies com una valuosa eina educativa i socialitzadora, i desenvolupar amb eficàcia l'activitat que descriu aquest article. La xarxa Òmnia <<http://xarxa-omnia.org>> és un projecte impulsat de forma conjunta pel Departament de Benestar i Família¹⁰ i el Departament d'Universitats Recerca i Societat de la Informació.¹¹ Busca de proporcionar accés a les tecnologies de la informació i la comunicació a tothom, amb independència de l'edat, la situació social i econòmica, la procedència i el nivell cultural. Per a garantir aquest objectiu, es potencien tres línies d'actuació:

- *L'ús comunitari*. Impulsa el lliure accés per a tothom i ofereix espais que han de servir per a generar dinàmiques de cohesió social i d'intercanvi dins dels territoris.
- *La inserció social i laboral*. Pretén posar a l'abast dels usuaris la informació i recursos útils per a la seva inserció sociolaboral.
- *La formació*. S'educa els usuaris en l'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació, i es treballen aspectes de participació ciutadana, autoestima, valors socials i habilitats personals.

Perquè les persones recloses en presó són un col·lectiu que sol patir exclusió tecnològica, en l'actualitat el Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya i la Fundació FIAS s'ocupen de proveir punts Òmnia als centres penals de Catalunya, i amb això busca de garantir als interns una formació en el camp de les noves tecnologies, i apropar-los a les demandes de la societat mitjançant el desenvolupament de capacitats i habilitats.

9. Per a més informació sobre la biblioteca, vegeu: Lola Burgos, Andreu Sulé, «La Biblioteca del Centre Penitenciari de Joves de Barcelona», *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, núm. 33 (gener-abril 2003), p. 29-50.

10. A/e: <<http://www.gencat.cat/benestar>>.

11. A/e: <<http://www.gencat.cat/dursi>>.

L'ús d'ordinadors i de material informàtic dins les presons està regulat per la normativa de cada centre penitenciari que, per raons de seguretat, estableix un seguit de restriccions. Aquestes limitacions obstaculitzen l'accés a la informació electrònica dels interns, tot i que la interpretació de la *Llei orgànica 1/1979, de 26 de setembre, general penitenciària*, deixa possibilitats obertes en referir-se al dret dels interns a estar informats a través de qualsevol mitjà de comunicació.¹² En aquest sentit, creiem que les restriccions i prohibicions de la normativa dels centres penitenciaris s'haurien de justificar per raons educatives i de tractament, per motius de seguretat interior i per les limitacions expresses de les sentències condemnatòries. Així, serveis com ara la biblioteca i els punts Òmnia poden canalitzar el dret universal a rebre i cercar informació, sobretot si es consideren les declaracions d'abast universal esmentades als primers paràgrafs d'aquest article, com a marc de reconeixement de drets.

La gran xarxa d'Internet, que continua creixent en una expansió frenètica, ha assolit presència inqüestionable en molts contextos de la vida quotidiana. I últimament aquesta expansió ha fet arribar Internet a espais on la implantació de la xarxa informàtica semblava en principi impossible; l'àmbit penitenciari n'és un exemple. Dos països són avantguardistes quant a aproximar les noves tecnologies a la població reclusa: Espanya i Argentina. L'any 1997, el Centre Penitenciari de Brians (Sant Esteve Sesrovires, Barcelona) va impulsar el taller Comunicaciones sin Fronteras amb el qual els reclusos van iniciar-se en el coneixement d'Internet. D'aquesta iniciativa va sorgir el projecte Tatuanet, una experiència educativa que els reclusos de Brians i del Penal de Batán (Mar de Plata, Argentina) van materialitzar en la revista digital *Sin muros ni fronteras* i en el *Consultorio Helena Tranquis*, un espai obert a tothom i destinat a formular consultes als interns.¹³ A aquesta experiència, la van seguir d'altres, i cal destacar-ne les que es van desenvolupar a Àustria, Suïssa, Itàlia, Tailàndia, Índia, Alemanya, Regne Unit i Jamaica.¹⁴

12. Margarita Pérez Pulido, Andreu Sulé, «Las bibliotecas de prisión en España: una propuesta de mejora de la gestión y el aprovechamiento de los recursos». En: Foro Biblioteca y Sociedad (2004: Múrcia), *Actas del Foro Biblioteca y Sociedad: experiencias de innovación y mejora* (Madrid: ANABAD, 2004), p. 239-258.

13. José Antonio Ortega Carrillo, «Nuevas tecnologías y compensación de desigualdades educativas: hacia un compromiso de solidaridad en la formación de los inalcanzados y los excluidos». En: Congreso Nacional sobre Aspectos Didácticos y Organizativos de la Educación (2001: Melilla). *Actas*.

14. Óscar del Álamo, «Conectando... ¿desde prisión?» [recurs electrònic]. En: Servicio de Observación sobre Internet, *Boletín semanal*, núm. 191 (2002). <<http://observatoriodigital.net/bol191.htm>> [Consulta: 4 octubre 2006].

ELS OBJECTIUS

El Centre Penitenciari de Joves de Barcelona considera l'educació de l'intern com un procés ampli i complex que s'imparteix en contextos ben diversos, formals o informals, que configuren realitats educatives igualment diverses.¹⁵ L'arribada de l'estiu marca la fi del curs acadèmic i és el moment de donar continuïtat a la formació que s'hi hagi impartit. Per a l'estiu de 2006, es va programar un projecte d'animació sociocultural que es caracteritzava per tenir un component lúdic, adequat per a l'època estiuenca, alhora que s'inclouïa dins el marc de l'educació en el lleure.

El taller de publicació de blocs es va inscriure en aquest context de fomentar la cohesió social i l'ús constructiu del temps. Per tal de potenciar els objectius de la biblioteca penitenciària –promoure la informació i l'educació, animar els interns a la lectura, estimular el seu creixement intel·lectual, social i cultural, i servir com a vincle amb el món exterior–, es va dissenyar el taller amb aquests objectius:

- Sensibilitzar els joves respecte a temes d'actualitat, i fer-ho mitjançant la xarxa.
- Potenciar el sentit positiu i educatiu que poden tenir els llocs web.
- Reforçar i millorar els hàbits de lectura.
- Ensenyar a fer recerques a Internet, a sintetitzar informació, a redactar textos personals, i a utilitzar processadors de textos i eines de tractament de la imatge.
- Desenvolupar habilitats associades a la lectura i l'escriptura hipertextuals.
- Contribuir a l'alfabetització tecnològica i a la superació de l'anomenada bretxa digital.
- Despertar habilitats creatives.
- Fomentar el treball individual i en parella, i la cooperació amb la resta de membres del grup.

Per assolir aquests objectius, el taller es va projectar amb una dinàmica especialment pràctica, i amb aquests continguts:

- La noció de bloc i l'eina de publicació *Blogger*.

15. Catalunya. Generalitat. Departament de Justícia, *Programes de rehabilitació* [recurs electrònic]. <http://www.gencat.cat/justicia/temes/reinsercio_i_serveis_penitenciaris/activitats/progtac> [Consulta: 10 octubre 2006].

- La imatge digital i el dipòsit de fotografies *Flickr*.
- Les llicències *copyleft* i les creacions lliures.
- Els fonaments de cerca d'informació a Internet.

EL DESENVOLUPAMENT

Les biblioteques de presó organitzen activitats de dinamització cultural variades que es fan amb freqüència i que busquen de desenvolupar i promoure les competències i les habilitats culturals dels interns, sobretot les relatives a la lectura i escriptura. És necessària la implicació de la biblioteca en aquestes tasques, especialment perquè està demostrat el valor que la lectura i l'escriptura tenen en el tractament i la ressocialització dels interns.¹⁶

Inscrit en aquest context rehabilitador, el taller de publicació de blocs es va programar en un seguit de sessions de dues hores cadascuna, i va comptar amb la participació d'una vintena d'interns que es van seleccionar segons la destresa amb els ordinadors i l'assiduitat amb què feien ús del punt Òmnia i de la biblioteca. Els autors d'aquest escrit vam treballar de forma coordinada amb Aída García, dinamitzadora del punt Òmnia, que va implicar-se de ple en la preparació i el desenvolupament de l'activitat.

Segons els objectius previstos, calia que els interns redactessin i publicassin un web propi. Però les dificultats d'atenció i de comprensió que presenten feien recomanable trobar una fórmula allunyada del procés convencional d'edició de llocs web, que requereix aprendre complexos llenguatges informàtics. Per aquest motiu es va triar el bloc, un format de publicació en línia que es caracteritza per la disposició cronològica de les entrades, escrites amb un to informal i subjectiu, i recollides a la manera de diari personal. En comparació amb els webs convencionals, els blocs tenen tres avantatges:

- L'ús d'eines per a la creació i la publicació de blocs és senzill i, per tant, l'aprenentatge és breu i la immediatesa dels resultats estimula la motivació.
- El fet de disposar de plantilles predefinides simplifica el disseny gràfic i permet als autors concentrar-se en els continguts i en el procés comunicatiu.
- Els blocs ofereixen funcions de comunicació i d'organització de la informació que aporten valor afegit a la producció de continguts en línia,

16. Margarita Pérez Pulido, «Acerca de las bibliotecas de prisiones y sus servicios», *Educación y biblioteca*, núm. 85 (1997), p. 40-44.

com ara la possibilitat de rebre comentaris, la detecció automàtica de referències (des d'altres blocs), un mecanisme d'arxivament d'entrades antigues, un enginy intern de cerca, i l'assignació d'adreces individuals per a cada article publicat.¹⁷

Per a la confecció i publicació de blocs es va escollir el *Blogger*, un servei d'edició i allotjament de blocs. És gratuït, presenta una interfície amb criteris adequats d'usabilitat, és accessible en català i castellà, i ofereix la possibilitat de subscriure-s'hi sense disposar d'un compte de correu electrònic; per aquestes qualitats, el *Blogger* ha estat una tria idònia.

Cada sessió del taller es va iniciar amb un resum de l'activitat prevista i una explicació dels conceptes i estris amb els quals calia treballar. Com que el taller pretenia fomentar l'ús d'Internet com un instrument normalitzador, com una eina socialitzadora, es va començar per posar en clar que la finalitat genèrica del treball amb els blocs seria la participació en la xarxa, i no pas la comunicació. Amb aquest precepte aclarit, les dues primeres sessions van ser per presentar els continguts fonamentals: d'una banda, la noció de bloc i l'eina de publicació *Blogger*; i d'una altra, la imatge digital, el dipòsit de fotografies *Flickr*,¹⁸ les llicències *copyleft*¹⁹ i algunes nocions de cerca d'informació al web. Amb el convenciment que una explicació resumida i impresa seria un bon ajut perquè els joves assimilessin millor aquests conceptes, es van preparar uns opuscles que es van lliurar a l'inici d'aquestes sessions. Les dificultats d'atenció i comprensió dels interns, i la presència de persones en desavantatge educatiu –lectors sense prou suficiència en castellà i català, escolaritzats en altres llengües o afectats de fracàs escolar–, recomanaven elaborar materials de lectura fàcil. Per aconseguir-ho, els continguts es van redactar segons les *Directrius per a materials de lectura fàcil* de Tronbacke.²⁰ Es van redactar textos d'argument clar, expressió concisa i llenguatge simple, però igualment escrits amb un llenguatge adult. I els opuscles es van confeccionar d'una mida fàcil de manipular, amb un disseny atractiu i una tipografia clara, amb il·lustracions funcionals.

17. José Luis Orihuela, María Luisa Santos, «Los weblogs como herramienta educativa» [recurs electrònic], *Quaderns digitals* (24 juliol 2004), <http://quadernsdigitals.net/datos_web/hemeroteca/r_1/nr_558/a_7751/7751.html> [Consulta: 4 octubre 2006].

18. A/e: <<http://flickr.com>>.

19. El *copyleft* és un mètode per a convertir una creació en una obra lliure i exigir que totes les seves versions, modificades o ampliades, continuïn sent lliures.

20. Bror Ingemar Tronbacke, *Directrius per a materials de lectura fàcil*, versió catalana d'Àngels Massisimo (Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, 1999). <http://www.cobdc.org/publica/directrius/lectura_facil.pdf> [Consulta: 4 octubre 2006].

Las bitácoras como fenómeno

Una **bitácora**, también conocida como *weblog* o *blog*, es un **web** fácil de actualizar, que recopila textos o artículos de uno o varios autores, sobre un tema particular. Todo se ordena de modo automático: el texto más reciente aparece primero. A continuación, los lectores pueden aportar **comentarios**, siempre reservando al autor la libertad de dejar publicado lo que crea oportuno.

Las bitácoras suelen estar escritas con un **estilo personal e informal**. De forma gratuita y sin necesidad de elevados conocimientos técnicos, diversas plataformas de publicación permiten gestionar el **contenido** y el **diseño**, coordinar, borrar o reescribir los artículos, moderar los comentarios de los lectores, etc., todo ello de **forma sencilla y divertida**.

Una comunicación novedosa

Las bitácoras se han ganado un espacio como **medio de comunicación**. Su influencia está clara: son un lugar universal de **debate** donde todas las personas tienen voz.

Las **ideas, noticias y opiniones** se transmiten a gran velocidad, y son analizadas, contextualizadas y hasta reinventadas. Así, las bitácoras **conectan** a cualquier autor con sus lectores, y con los autores y lectores de otras bitácoras.

Un medio interactivo

La creciente comunidad de bitácoras, llamada *blogosfera*, es un espacio de **comunicación** en el que las personas se expresan y establecen **relaciones**: comparten su experiencia, aprenden colectivamente de ella y la dotan de sentido.

Las bitácoras como medio de comunicación personal son entonces un espacio tanto para la **creación** como para la **comunicación**.

http://blogger.com

- **Céntrate en un tema.** Los lectores se sienten más atraídos cuando un web habla siempre (y no sólo a veces) de sus temas de interés.

proceden de otra bitácora que hace referencia a la actual.

PUBLICA TUS IDEAS

Las bitácoras son la manera más sencilla y divertida de crear webs sugerentes en forma de diarios interactivos que facilitan el debate y la comunicación.

Figura 1. Tríptic amb què es va introduir una de les sessions

Les pautes per a la redacció de materials de lectura fàcil tenen molts punts de contacte amb les tècniques d'escriptura per a Internet. En l'entorn web, la senzillesa, la precisió i la claredat també són elements clau per aconseguir una redacció fàcil de llegir i d'entendre. Aquest paral·lelisme va permetre utilitzar els textos dels opuscles com a exemples de bones pràctiques en la redacció de llocs web. De fet, l'escriptura és, en essència, un exercici de síntesi que ajuda a aclarir idees, ordenar-les i expressar-les amb concisió.

En la tercera sessió, els interns ja estaven prou familiaritzats amb *Blogger*. Van aprendre a precisar alguns aspectes del bloc, com ara les funcions de comunicació i el format d'alguns elements variables. I perquè els interns són un col·lectiu de cultura marcadament mediàtica i centrada en el fet visual,²¹ se'ls va presentar una eina nova: *YouTube* <<http://youtube.com>>, un dipòsit de vídeos que en un bloc qualsevol permet incrustar continguts audiovisuals –vídeos domèstics, fragments de programes de televisió, reportatges, vídeos musicals, etc.– a través d'una senzilla línia de codi XHTML.

En la quarta sessió es van explicar algunes tècniques de redacció perquè els joves presentin el propi pensament de forma que sigui atractiu per a altres lectors; i tècniques per a fer més fàcil la lectura i la consideració crítica d'allò

21. Castell, *et al.*, *Op. cit.*

que publiquin al bloc. També es van comentar aspectes d'estil com ara l'ús correcte de negretes i cursives, signes de puntuació i altres qüestions pràctiques d'ortotipografia. Per facilitar-los la feina, es va proposar l'ús de diccionaris de definicions i de sinònims i antònims, cosa que van acceptar; en van tenir uns quants exemplars a l'abast de la mà, i d'aquesta manera es van assolir dos objectius alhora: comptar amb un material de suport per al decurs del taller i promoure el fons de la biblioteca.

Les sessions següents no havien de significar necessàriament l'aportació de més conceptes sinó que haurien de ser de consolidació. Les idees que s'havien comentat durant les sessions anteriors i les habilitats que hi van quedar esbossades començaren a guanyar consistència a partir de la cinquena sessió. D'acord amb els objectius del taller, l'adquisició d'habilitats, encara que necessària, seria només el primer graó d'un procés educatiu que s'orienta envers els continguts crítics i reflexius. Així, més enllà de valorar la importància d'Internet com a font d'informació, opinió i creativitat, es va convidar els joves a reflexionar sobre l'impacte social de la xarxa, el seu paper davant el control de la informació, la importància de saber moure's en el món virtual i la vida de les comunitats virtuals.

L'interès dels reclusos pels continguts del taller i les dinàmiques socio-educatives que s'hi van generar feien escaient reprogramar l'activitat, projectada inicialment per al període estival. Així, acabat l'estiu, es va donar continuïtat a l'activitat, ja no com un taller de dinamització de la biblioteca, sinó com una activitat amb entitat pròpia, inclosa dins la oferta educativa i de programes de tractament del centre penitenciari.

LA RESPONDA

Internet permet d'accedir a un ampli ventall de recursos informatius i d'educació; permet, per tant, crear contextos d'aprenentatge rics i variats. Dins una presó, però, Internet només manté aquest potencial si, tot reconeixent-ne el valor dels continguts, s'advoca per no limitar-hi l'accés, més enllà de les situacions que puguin comprometre la seguretat. L'accés a Internet sense barreres pot servir per a garantir la participació dels reclusos en la societat de la informació i preservar-los el referent necessari de la vida a l'exterior. Amb aquest argument, la bibliotecària i la dinamitzadora del punt Òmnia van aprofitar la posada en marxa del taller per proporcionar accés lliure a Internet de forma experimental; hauria estat una contradicció projectar una activitat al voltant d'Internet sense un veritable contacte amb la xarxa. En con-

sonància amb els protocols de seguretat de l'entorn penitenciari, els encarregats de l'activitat van assumir la responsabilitat de controlar l'ús de la xarxa. Aquest control es va establir com una primera mesura de seguretat, però també com a part del procés educatiu, ja que l'educació fomenta l'adopció d'actituds responsables.

L'instrument de moda per a la publicació en Internet és, sense dubte, el bloc. Aquesta eina va encuriosir i engrescar els interns del Centre Penitenciari de Joves de Barcelona, que s'hi van interessar de bon començament, malgrat estar aïllats d'algunes modes, o potser a causa de trobar-se aïllats. Aquest entusiasme és particularment destacable si es considera que bona part dels reclusos són persones difícils d'il·lusionar i motivar perquè rebutgen la realitat que «els ha tocat viure» amb una pronunciada actitud de derrota i fatalisme. A més, les esmentades dificultats d'atenció, comprensió i concentració feien raonable preveure una certa apatia envers el material imprès que van rebre a l'inici d'algunes sessions; però no ha estat així: van parar-hi força atenció i el van llegir de principi a fi. Aquesta fascinació pels blocs es deu als mateixos factors que han popularitzat aquesta eina arreu: la facilitat d'ús, la visibilitat i, sobretot, la immediatesa i la interactivitat. I va ser un impuls positiu per determinar de bon principi l'èxit de l'activitat: els interns, malgrat les dificultats de concentració, van adoptar tal actitud de treball que no van dispersar-se ni van deixar-se distreure per la irrupció d'interns aliens al taller.

Aquest fervor va ser un gran ajut per tirar endavant l'activitat, però no va dissipar tots els obstacles: hi ha hagut moments en què, a causa de la poca atenció dels interns i de les dificultats de comprensió, va caldre un esforç addicional per aconseguir que tots escoltessin alhora, en grup, les explicacions i instruccions a les quals els convenia parar atenció. Potser això es deu a problemes d'escolarització: molts dels interns que han anat a escola, abans d'ingressar en la presó, van tenir un rendiment escolar insuficient i van abandonar abans d'acabar els estudis. Cal considerar també que alguns dels interns que participaven al taller són de nacionalitat estrangera i encara no tenen, en conseqüència, un coneixement suficient de les llengües castellana i catalana.

Durant les explicacions va ser necessari simplificar el vocabulari, tenir-hi molta cura, ja que s'estava abordant una matèria propensa als tecnicismes. Els mateixos arguments que aconsellaven redactar materials de lectura fàcil, recomanaven fer entenedores les explicacions orals perquè la interacció entre interns i organitzadors del taller fos útil i productiva. Amb aquest *modus operandi*, per exemple, per aclarir el concepte que representa el *copyleft*, no va caldre entrar a esfreixurar el dens joc de paraules que hi ha en aquest neologisme: els interns van comprendre de seguida la filosofia que s'hi amaga.

Els reclusos van tenir accés directe i obert a Internet, i van poder consultar tot el que van voler, sempre sota el control dels responsables del taller. Supervisar l'ús que en feien va ser finalment una simple mesura de prudència. No va caldre aplicar cap mena de restricció en l'accés a llocs web; els interns van limitar-se a accedir a pàgines sobre els temes que els interessaven. Tampoc no va ser necessari modificar el contingut dels textos que van redactar perquè la majoria dels interns van tenir prou cura d'expressar les pròpies idees sense ofendre ningú, i, en general, es van respectar les aportacions publicades als blocs o, com a màxim, s'hi van suggerir esmenes.

Els joves van demostrar capacitat cultural i estètica, creativitat i un esperit enginyós, i una afició destacable per l'escriptura. En són prova la curiositat que van manifestar pels diccionaris: amb avidesa van buscar, per exemple, conceptes sinònims. La paraula *llibertat* va protagonitzar un moment de debat perquè segons el diccionari és sinònim de *democràcia*, i la democràcia ja és, fins i tot per a moltes persones de l'exterior, una veritable dictadura, la dictadura de les masses, diuen.

De les propostes de temes per als blocs en cal destacar la literatura, el culturisme, la crítica social, els valors humans, la música llatinoamericana i la *hip hop*, i l'ambient gai. El tret més destacable és que quasi totes són matèries que allunyen els interns de l'estereotip de delinqüents i presoners. En el bloc, l'intern és una persona com qualsevol altra, amb la voluntat de compartir aficions o inquietuds en un espai d'escriptura individual o en col·laboració. El bloc i l'actitud de recerca d'informació ajuden els reclusos a convertir-se en columnistes experts, augmenten l'interés en l'aprenentatge, obren camins efectius de participació i proporcionen noves perspectives dins i fora de la presó.

Alguns interns no van tenir pudor per presentar-se a si mateixos com a presos, potser perquè la condició de pres confereix un cert ascendent en el seu ambient social d'extramurs o perquè el seu ingrés a la presó no és més que una altra etapa de la seva vida.

La biblioteca i el punt Òmnia de la presó són espais de socialització i de diàleg. Per això pot sorprendre, per exemple, que en el taller s'hagin avingut individus d'ideologies que a l'exterior estan severament oposades. Un exemple d'això és el fet que en un mateix ordinador van fer feines plegats un jove amb estètica neonazi i un àrab, que van ajuntar-se de forma voluntària. La raó d'aquesta convivència inesperada és la necessitat de comunicació dins la presó, on els interns no tenen contacte quotidià amb la família ni amb el grup habitual d'amics: aquí, els joves necessiten mantenir uns codis de comportament determinats i específics, i sovint no formen grups per ideo-

VENTANA HACIA LA VERDAD

MARTES, JULIO 11, 2006

El otro lado del espejo

Cogemos caminos incorrectos y nos tiramos al océano sin saber nadar. Rezamos a la paz y nunca la conseguimos. ¿A quién podemos culpar entonces? ¿Al más inteligente, al más fuerte o al más débil? Es mejor que nos culpemos a nosotros mismos. Estamos destruyendo la tierra donde vivimos, y somos responsables de lo que está pasando; querían avanzar, pero retrocedieron. No es importante llegar a la Luna y saber lo que hay; es más importante resolver los problemas de la Tierra. Es bueno avanzar, pero hay que saber de dónde se viene y hacia dónde se va. No podemos contar las estrellas por la noche como las contaremos a mediodía.

Si la mano se extiende para ayudar y para perdonar ¿Por qué no vivimos en paz? La paz es un papel mojado, como la primavera, que lleva las hojas de los árboles al océano. Y es que vivimos en el Mediterráneo, que es tranquilo y cabemos todos.

ARTÍCULOS RECIENTES

El otro lado del espejo

Bienvenida

ARCHIVO

julio 2006

OTRAS PÁGINAS

Google

Los confinados

Figura 2. *Ventana hacia la verdad*, un dels blocs creats al taller, accessibles des de <<http://franganillo.net/joves.htm>>

logies, origen geogràfic o religió, sinó segons el nivell cultural i les aficions comunes.

Els interns van copsar que els blocs són una manera de mantenir-se en contacte amb el que succeeix al món exterior. Més enllà de compartir-hi les seves aficions o expressar-hi les seves inquietuds, tenien molt d'interès a rebre comentaris i dialogar amb persones de fora que fessin aportacions, sempre tenint present que el bloc és un espai per a la comunicació pública i no pas per a converses privades. Amb això, la biblioteca i el punt Òmnia han pogut reformular i reforçar la seva funció de vincle amb el món exterior.

Alguns interns demanaven de forma implícita un tracte especial i individualitzat; potser no estan acostumats al fet que hom pari atenció a les necessitats que manifesten. Tal demanda d'atenció podria ser el símptoma d'una immaduresa que caldria combatre tot animant-los a créixer. Convé, per tant, estimular-los i tractar-los amb tota naturalitat. Als interns més avantatjats, paral·lelament, se'ls va demanar paciència, i per mantenir compensat el nivell d'aprenentatge, se'ls va suggerir d'aprofundir en allò que ja havien assimilat. És necessari destacar que, en general, els joves van acceptar la crítica constructiva i van agrair els consells que els responsables del taller els donàvem per millorar la redacció, l'ortografia i la llegibilitat del que feien.

ELS REPTES

Les societats modernes, caracteritzades com a societats de la informació, experimenten canvis culturals, socioeconòmics i tecnològics que afecten la seva manera de funcionar. Un tret distintiu d'aquests canvis és que cada cop hi ha més ocupacions que ja no estan orientades a fabricar productes tangibles, sinó a generar, emmagatzemar i processar tota mena d'informació. La rapidesa amb què els joves assimilen aquests canvis no manifesta que tinguin una visió més crítica de la realitat o un compromís més gran d'implicació personal. Per tant, una societat intensiva en informació no contribueix a tenir persones amb més formació, més ben informades o amb criteris més madurs.

En l'entorn tan summament canviant que configuren els accelerats canvis tecnològics i socials, l'accés a la informació i a les noves tecnologies dins la presó esdevé una necessitat important perquè els interns no n'estiguin exclosos. Els llargs períodes de temps que els reclusos viuen aïllats del que passa fora aconsellen mantenir una tasca pedagògica que no tan sols ofereixi una base de capacitació per a l'ús de la informàtica i les tecnologies de la comunicació. Cal, a més, mantenir al dia aquesta base per facilitar-los la reinserció laboral i la normalització social per a quan abandonin el centre penitenciari. En cas contrari, la readaptació al medi social pot assolir una magnitud que resultaria inassumible. En aquest context, la biblioteca i el punt Òmnia prenen especial significació; juntament amb la televisió i la ràdio, aquestes són les eines que els interns utilitzen de forma més intensiva per estar informats del que passa a la societat, i són, alhora, un important vincle amb l'exterior i un referent normalitzador.

La privació de llibertat no hauria d'anul·lar o limitar altres drets dels individus, que continuen com a persones de dret. En aquest sentit, l'activitat aquí descrita indica l'enorme potencial instructiu que ofereix Internet per a la població reclusa que aconsegueix gaudir de llibertat virtual. L'accés a Internet pot alleugerir l'aïllament que fa de la presó l'únic entorn vital del reclus durant molt de temps. Per tant, el contacte amb la xarxa li garanteix un dret a l'intern, i, alhora, li millora la situació. Però sembla que Internet ha de lliurar batalla a les presons d'arreu per tal de no quedar reduïda a una menudesa, i sempre sota sospita. Experiències com aquesta han d'impulsar el contacte dels reclusos amb la xarxa, que és un dels canvis amb més transcendència que ha presentat el món en els últims anys.

Publicar continguts a Internet és feina de particular rellevància si s'aboca a la pràctica de l'escriptura i al disseny de la navegació, dues disciplines en què resulta primordial que els interns desenvolupin destreses associades a la

lectura i l'escriptura per mitjà d'enllaços que vinculen una peça d'informació amb d'altres que hi estan relacionades. Els blocs, com a sistema de gestió de continguts en línia, constitueixen un instrument especialment adequat per a l'ensenyament i l'aprenentatge de disciplines que exigeixen el domini de la cultura de la xarxa i dels llenguatges interactius i hipertextuals. Permeten que l'intern practiqui l'escriptura hipertextual d'una manera relativament senzilla i sense necessitat de dominar el disseny gràfic ni la programació.²² Per tant, la possibilitat de tirar endavant el taller ha estat una ocasió excepcional per proveir-los de les eines necessàries per agafar destresa en el maneig d'informació i, encara més enllà, per integrar-se en la cultura de la xarxa.

Però res no és fàcil intramurs, encara que sigui evident: programada i amb el vist-i-plau corresponent, l'activitat del taller va haver d'esperar sis mesos a causa d'una incidència tècnica en el punt Òmnia que impedia connectar els ordinadors a Internet. I, no obstant haver-se solucionat l'inconvenient, el punt Òmnia va funcionar amb intermitències: la inestabilitat del subministrament elèctric i la poca adequació dels equipaments informàtics van provocar talls freqüents de corrent i de connexió que van interrompre l'activitat en nombroses ocasions, i que finalment van truncar la continuïtat del taller. Aquestes circumstàncies adverses no són un fet aïllat en l'entorn penitenciari: la biblioteca s'enfronta també a un seguit de limitacions, sobretot econòmiques, que l'emmordassen, i algú pensarà que tantes mancances es deuen al fet que invertir en centres penals és impopular i no genera rendiment electoral.

La presó és un entorn en què el projecte Òmnia té un repte i, alhora, una oportunitat per demostrar que es tracta d'un pla que ha de garantir l'accés veritablement universal a les tecnologies de la informació i la comunicació, i que ha de possibilitar la participació de totes les persones, amb independència de la seva condició. Aquests són alguns dels principis del projecte, uns principis nobles que només són efectius si la infraestructura funciona correctament. La missió d'Òmnia dins la presó comparteix la filosofia de la biblioteca i complementa la seva missió, i, justament per això, convé que l'accés a Internet sigui un servei integrat dins la biblioteca, i no un servei físicament separat, tal com ho és al Centre Penitenciari de Joves de Barcelona. Només si l'accés a Internet s'ofereix des de la biblioteca, aquesta pot contribuir de forma autònoma i eficaç a combatre l'exclusió tecnològica.

És prou sabut que la gestió de la informació és una professió rica en perfils; i que els professionals de la informació hem sabut afrontar amb eficàcia

22. José Luis Orihuela, María Luisa Santos, *op. cit.*

els desafiaments que van sorgir des d'àmbits ben diversos. Tenim pendent, però, un repte que convindria assumir amb urgència i sense por: eliminar els entrebancs que no deixen caminar ni fer camí a la biblioteca penitenciària. Aquesta peça clau de l'engranatge ressocialitzador de les presons requereix més recursos. Assegurar l'accés a la informació és, a més d'una funció fonamental, una de les qüestions més complexes a què s'enfronta la biblioteca de presó. Barreres físiques, culturals, tecnològiques i les pròpies de l'entorn obstaculitzen el camí perquè la biblioteca sigui una eina adequada a les necessitats reals dels reclusos. La biblioteca de presó reclama més recursos i està oberta a tota contribució externa. Les administracions que hi estan implicades han d'involucrar-s'hi més, i els professionals de la biblioteconomia hem d'atendre aquesta crida.

BIBLIOGRAFIA

- ÁLAMO, Óscar del. «Conectando... ¿desde prisión?» [recurs electrònic]. En: SERVICIO DE OBSERVACIÓN SOBRE INTERNET. *Boletín semanal*. Núm. 191 (2002). <<http://observatoriodigital.net/bol191.htm>> [Consulta: 4 octubre 2006].
- BURGOS, Lola; SULÉ, Andreu. «La Biblioteca del Centre Penitenciari de Joves de Barcelona». *Item: revista de biblioteconomia i documentació*. Núm. 33 (gener-abril 2003), p. 29-50.
- CASTELL, Laia; *et al.* «Art pop i curtmetratges a una biblioteca penitenciària: tallers de dinamització cultural a la biblioteca del Centre Penitenciari de Joves de Barcelona» [recurs electrònic]. *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*. Núm. 13 (desembre 2004). <<http://www.ub.edu/bid/13tomas.htm>> [Consulta: 4 octubre 2006].
- CATALUNYA. GENERALITAT. DEPARTAMENT DE JUSTÍCIA. *Programes de rehabilitació* [recurs electrònic]. <http://www.gencat.cat/justicia/temes/reinsercio_i_serveis_penitenciaris/activitats/progtac> [Consulta: 10 octubre 2006].
- COMALAT, Maite; SULÉ, Andreu. *Directrius per a les biblioteques de presó de Catalunya* (2006).
- INTERNATIONAL FEDERATION OF LIBRARY ASSOCIATION AND INSTITUTIONS, «Recomanacions de serveis bibliotecaris per a interns» [recurs electrònic]. *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*. Núm. 16 (juny de 2006). Versió catalana d'Andreu Sulé. <<http://www.ub.edu/bid/16sule.htm>> [Consulta: 4 octubre 2006].
- LEHMANN, Vibeke. «Se necesitan bibliotecarios de prisiones» [recurs electrònic]. En: IFLA. COUNCIL AND GENERAL CONFERENCE (65e: 1999: Bangkok). *Conference proceedings*. <<http://www.ifla.org/IV/ifla65/papers/046-132s.htm>> [Consulta: 4 octubre 2006].

ORIHUELA, José Luis; SANTOS, María Luisa. «Los weblogs como herramienta educativa» [recurs electrònic]. *Quaderns digitals* (24 juliol 2004). <http://quadernsdigitals.net/datos_web/hemeroteca/r_1/nr_558/a_7751/7751.html> [Consulta: 4 octubre 2006].

ORTEGA CARRILLO, José Antonio. «Nuevas tecnologías y compensación de desigualdades educativas: hacia un compromiso de solidaridad en la formación de los inalcanzados y los excluidos». En: CONGRESO NACIONAL SOBRE ASPECTOS DIDÁCTICOS Y ORGANIZATIVOS DE LA EDUCACIÓN (2001: Melilla). *Actas*.

PÉREZ PULIDO, Margarita. «Acerca de las bibliotecas de prisiones y sus servicios». *Educación y biblioteca*. Núm. 85 (1997), p. 40-44.

—. «Análisis de la percepción de una biblioteca de prisión por parte de la comunidad reclusa: propuesta metodológica basada en un estudio de caso». *Forinfo: revista iberoamericana de usuarios de información*. Núm. 18 (2002), p. 6-34.

—; SULÉ, Andreu. «Las bibliotecas de prisión en España: una propuesta de mejora de la gestión y el aprovechamiento de los recursos». En: FORO BIBLIOTECA Y SOCIEDAD (2004: Murcia). *Actas del Foro Biblioteca y Sociedad: experiencias de innovación y mejora* (Madrid: ANABAD, 2004). p. 239-258.

SULÉ, Andreu. «Serveis de dinamització cultural». En: SULÉ, Andreu. *Les biblioteques de presó a Catalunya* (2005). p. 272-278. Tesi doctoral, publicada en línia a: <<http://tdx.cesca.es/TDX-1021105-143457>> [Consulta: 4 octubre 2006].

TRONBACKE, Bror Ingemar. *Directrius per a materials de lectura fàcil*. Versió catalana d'Àngels Massísimo (Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, 1999). <http://www.cobdc.org/publica/directrius/lectura_facil.pdf> [Consulta: 4 octubre 2006].